

Prace Komisji Geografii Komunikacji PTG

2020, 23(1), 102-103

Recenzja: M. Borowska-Stefańska, Sz. Wiśniewski – *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2019; 187 ss.

Review: M. Borowska-Stefańska, Sz. Wiśniewski – *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2019; 187 pp.

Ariel Ciechański

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. St. Leszczyckiego PAN, Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
e-mail: ariel@twarda.pan.pl

W drugiej połowie 2019 r. ukazała się bardzo wartościowa książka autorstwa dwojga pracowników Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego Marty Borowskiej-Stefańskiej i Szymona Wiśniewskiego zatytułowana *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*. Opracowanie to mieści się zarówno w nurcie geografii transportu, jak również geografii czasu. Stanowi ono interesujące podejście do rzadko podejmowanej przez nasze środowisko, a jakże istotnej tematyki mobilności osób starszych. Pracę należy przyjąć z tym większą radością, że prezentowane są w niej wyniki badań dotyczące nowego i wobec starzenia się społeczeństwa stale narastającego problemu.

Rozdział pierwszy zatytułowany jest *Wprowadzenie*. Autorzy przedstawiają w nim cel badania, a następnie na tle literatury przedmiotu szczegółowo omawiają obszar badań, zastosowane metody badawcze oraz charakteryzują materiały źródłowe i ankietowaną próbę.

Zasadniczy przegląd piśmiennictwa został jednak zamieszczony w rozdziale drugim pt. *Mobilność przestrzenna – ujęcie teoretyczne*. Autorzy przeprowadzają

w nim wyczerpujący i interesujący przegląd źródeł pisanych dotyczących istoty mobilności. Szczególną uwagę zwraca tu szerokie potraktowanie tematyki zarządzania mobilnością, daleko wykraczające poza obręb nauk geograficznych, sięgające także po bogatą wiedzę z zakresu nauk o transporcie. Dużo miejsca poświęcono też analizie dorobku naukowego dotyczącego mobilności osób starszych. Szczególnie cenne są spostrzeżenia, że ze względu na wiele ograniczeń związanych z wiekiem, aby utrzymać niezbędną do życia mobilność, to właśnie osoby starsze powinny szczególnie korzystać z transportu publicznego. Należy również zgodzić się z zaprezentowaną myślą, że seniorzy wobec braku alternatywy w postaci sprawnego transportu publicznego niechętnie przesiadają się do niego z własnych samochodów, co faktycznie może być efektem postrzegania autobusów i tramwajów jako trudniej dostępnych, droższych i mało bezpiecznych. Sporo miejsca w rozdziale poświęcono również multidyscyplinarnemu przeglądowi wybranych zagadnień dotyczących transportu w mieście.

We wstępie do rozdziału trzeciego, zatytułowanego *Uwarunkowania kształtowania się mobilności osób*

w starszych w Łodzi, autorzy słusznie zauważają, że zjawisko starzenia się ludności jest współczesnym procesem demograficznym występującym na jak dotąd niespotykaną skalę. Pierwszą jego część poświęcają oni uwarunkowaniom demograficznym. Bazując na polskim i zagranicznym dorobku publikacyjnym szczegółowo analizują sytuację demograficzną polskich miast wojewódzkich, następnie czynią to dla samej Łodzi. Cenne jest spostrzeżenie, że miasto to ma szczególnie niekorzystną strukturę demograficzną – niewielki odsetek ludzi młodych w stosunku do wysokiego odsetka ludności w wieku starszym. Autorzy schodzą również w swoich analizach do poziomu Śródmieścia Łodzi przyjętego przez nich jako obszar badawczy. Ponadto w rozdziale omawiana jest polityka transportowa, począwszy od szczebla ogólnokrajowego, na szczeblu miejskim skończywszy. Autorzy szczegółowo analizują również rozmieszczenie infrastruktury i usług w Śródmieściu Łodzi.

Czwarty rozdział zatytułowany został *System transportowy Łodzi*. Autorzy wychodzą tu od szczegółowego omówienia zagadnień z zakresu zarządzania transportem – także w samej Łodzi. Przyglądają się dostępności do przystanków transportu publicznego oraz węzłów transportowych. Estymują również teoretyczne obciążenie przystanków czy też liczbę osób starszych na nie przypadających. Zapoznają ponadto czytelników z charakterystyką środków transportu publicznego obsługujących mieszkańców Łodzi (choć tu pewne zdziwienie wywołuje mapa pokazująca bocznice kolejowe). Obszerna część rozdziału dedykowana jest transportowi indywidualnemu – zarówno samochodowemu, jak i rowerowemu. Niewątpliwie jednak dużą zaletę tej części książki stanowi prezentacja obszernych, przekrojowych i wieloaspektowych danych dotyczących ruchu samochodowego w skali Śródmieścia i całej Łodzi.

W przedostatnim, piątym z kolei rozdziale pt. *Mobilność osób starszych*, prezentowane są wyniki empiryczne pochodzące z przeprowadzonego badania ankietowego. Autorzy przedstawiają w nim szczegółową charakterystykę przebadanej próby. Następnie omawiają cele i częstotliwości przemieszczeń respondentów. Szczególną uwagę przykuwają ryciny prezentujące stan posiadania samochodów przez seniorów oraz osoby prowadzące z nimi wspólne gospodarstwo. Analizowane są przemieszczenia osób starszych związane z pracą, codziennymi zakupami, sprawami urzędowymi, praktykami religijnymi, odwiedzinami znajomych czy rodziny, wizytami lekarskimi, korzystaniem z usług fryzjera lub kosmetyczki, a także z udziałem w zajęciach Uniwersytetu Trzeciego Wieku bądź też miejsc dziennego pobytu seniorów. Osobne akapity autorzy poświęcają bardzo szczegółowym analizom zachowań osób starszych

według podziału modalnego. Interesująco przedstawiają się również dociekania dotyczące czasu i trwania przemieszczeń, a także czasu trwania aktywności. Badano ponadto ograniczenia mobilności. Ważnym aspektem omawianym w pracy jest też ocena funkcjonowania transportu zbiorowego, a ze zrozumiałych względów w mniejszym stopniu roweru publicznego.

W zamykającym dzieło *Podsumowaniu* autorzy prezentują – momentami wręcz nazbyt wyczerpująco – wnioski, uogólnienia i rekomendacje wynikające z ich badań. Wiele z nich jest bardzo interesujących. Zauważają oni, że po przekroczeniu 75. roku życia atrakcyjność transportu publicznego dla jego użytkowników rośnie, z drugiej jednak strony musi być zmieniona jakość i wizerunek tego środka przemieszczeń, tak by kojarzył się on starszym mieszkańcom Łodzi z bezpieczeństwem i wygodą. Wskazane jest także odpowiednie planowanie przystanków autobusowych i tramwajowych, by były one dopasowane najlepiej do potrzeb starszych osób, zwłaszcza że jedynie 34% badanych seniorów widzi potrzebę ograniczania wykorzystania samochodu prywatnego na rzecz transportu zbiorowego. Autorzy słusznie sugerują też by nowoczesne technologie były bardziej przyswajalne dla osób w podeszłym wieku i zawsze dostarczały im aktualnych informacji, aby znacząco wzmoc ich mobilność. Widzą też potrzebę kampanii informacyjnych na rzecz mobilności współdzielonej. Najważniejszy wniosek zawiera jednak ostatni akapit opracowania – mobilność przestrzenna seniorów nie może być traktowana jako zjawisko marginalne, bowiem jest to grupa coraz silniej reprezentowana w społeczeństwie. Konieczne jest więc by nie była ona narażona na wzrost wykluczenia wynikającego ze spadku mobilności będącego skutkiem procesu starzenia się.

Szkoda tylko, że znaczna część rycin (zwłaszcza wykresów dotyczących częstotliwości aktywności seniorów) zaprezentowanych w książce jest reprodukowana w rozdzielczości niekwalifikującej ich do druku. Nie rzutuje to jednak na ogólną pozytywną ocenę całości pracy.

Recenzowane opracowanie jest niewątpliwie interesujące i jak na warunki polskiej geografii transportu nieszablonowe. Przybliży nieznaną dotąd bliżej wyliczek otaczającej nas rzeczywistości i może inspirować do podobnych badań, zwłaszcza w ośrodkach o zbliżonej charakterystyce demograficznej. Pomimo drobnych niedopatrzeń autorów można je z całą stanowczością rekomendować całej naszej społeczności jako wartościowe opracowanie naukowe.